

Module C Maatschappelijke en juridische basisvoorwaarden

C 1 Maatschappelijke basisvoorwaarden voor het geïntegreerde onderwijs

De belangstelling van basisschoolleerkrachten die les (gaan) geven aan een visueel gehandicapt kind, gaat doorgaans niet uit naar de vraag welke maatschappelijke ontwikkelingen hebben geleid tot geïntegreerd onderwijs. Aangezien ze een concrete taak vóór zich hebben, willen ze liever weten hoe ze deze kunnen uitvoeren. Het volgende gedeelte is derhalve bedoeld als optioneel, voor het geval de deelnemers aan de bijscholing hiervoor belangstelling tonen. In dat geval dienen degenen die de bijscholing verzorgen een extra module te kunnen aanbieden, bijv. door het aantal geplande werkuren op een middag te verlengen. Het volgende hoofdstuk wil hiervoor suggesties doen. In 1½ à 2 uur kan het onderstaande voorstel worden gerealiseerd.

De leerkrachten moeten weten dat de ontwikkeling van het geïntegreerde onderwijs aan kinderen met en zonder visuele handicap is begonnen in de vroege 19de eeuw. De huidige discussie over dit onderwerp in elk afzonderlijk land kan niet los worden gezien van een zowel in geheel Europa als ook wereldwijd levend verlangen naar participatie aan het maatschappelijke leven, dus ook naar geïntegreerd onderwijs en naar het niet buitensluiten van bepaalde groepen burgers.

Volgnr.	Inhoud	Methode	Media
1 5 min.	Overzicht over de module	Voordracht	Tekenpapier
2 25 min.	Beknopt historisch overzicht	Voordracht (bijlage C 1 a) Bekijken van een filmfragment	Informatiemateriaal (bijlage C 1 b) Filmfragment (bijlage C 1 c)
3 60 min.	Internationale bekendmakingen m.b.t. de integratie van mensen met een handicap	Introductie (bijlage C 1 d en C 1 f)	Kopievoorbeeld (bijlage C 1 e)
3.1	Standaardregels van de Verenigde Naties van 1993 m.b.t. de gelijkstelling van mensen met een handicap		
3.2	Verdrag van de Verenigde Naties van 1989 over de rechten van het kind		
3.3	Salamanca verklaring van 1994		

3.4	Charter van Luxemburg van 1996		
3.5	Voor Nederland: De WEC – werktopde Expertise Centra		
4 10 min.	Evaluatie/feedback	Zelfstandig invullen	Antwoordformulier

Bijlage C 1 a**Basisinformatie voor de voordracht „Beknopt historisch overzicht“**

- Het resultaat van de vormingsinspanningen in de 18de eeuw was: blinden zijn in staat om te leren.
- In de 19de eeuw werden kinderen met blindheid aanvankelijk naar reguliere scholen gestuurd; daar bleek dat niet elke ‘normale’ leerkracht zich de blindenspecifieke pedagogische knowhow eigen kon maken.
- De ontwikkeling van speciale scholen leidde ertoe dat de verantwoordelijkheid voor kinderen met blindheid aan speciale instellingen en deskundigen kon worden afgegeven en de reguliere scholen werden ontlast.
- Vanaf de jaren 60 van de 20ste eeuw werd in meerdere Europese landen langzamerhand het maatschappelijk takenpakket van de speciale scholen uitgebreid, namelijk het ondersteunen van scholieren met visuele gebreken in het geïntegreerde onderwijs. De schoolse integratie van kinderen wordt sindsdien beschouwd als alternatief middel voor het bereiken van het doel van de beroepsmatige en maatschappelijke integratie (onder het motto: integratie als middel, niet slechts als doel).

Bijlage C 1 b***Kort overzicht over de geschiedenis van het blindenonderwijs***

- 1780-1800 Oprichting van de eerste proefinstituten in Frankrijk en Engeland (Parijs, Liverpool en Londen).
- 1800-1825 Snelle verspreiding van de blindenonderwijsgedachte in Europa: Oprichting van blindeninstituten in bijna alle Europese hoofdsteden (Wenen, Berlijn, Praag, Amsterdam, Stockholm, Zürich, Kopenhagen e.a.).
- 1825-1850 Opkomst van de literatuur van het blindenonderwijs. Tijdschriften voor het blindenonderwijs. Uitvinding van het brailleschrift door Louis Braille. Opbouw van het blindenonderwijs in Noord-Amerika.
- 1850-1875 Ontwikkeling van de ambachtelijke opleiding voor blinden. Opkomst van de samenwerking van de blindeninstituten in Duitsland. Opbouw van het blindenonderwijs in Canada.
- 1875-1900 Organisatie van congressen voor blindenleraren. Ontstaan van leermiddelencentra. Opbouw van het blindenonderwijs in Rusland.
- 1900-1925 Veelal invoering van de leerplicht voor blinden, daardoor interne uitbreiding van de instellingen. Opkomst van de wetenschappelijke bemoeienis met het blindenwezen. Opbouw van het blindenonderwijs in enkele Aziatische landen.
- 1925-1950 Geleidelijke afscheiding van het blindenonderwijs van de blindenzorg. Ontwikkeling van een zelfstandig onderwijssysteem voor slechtzienden. Organisatie van wetenschappelijk werk en internationale samenwerking. Opkomst van blindenonderwijs in de Arabische en Afrikaanse wereld en in kleinere Aziatische landen.

1950-1975 Intensivering van de pedagogische ondersteuning van meervoudig gehandicapte blinden. Opbouw van de vroege ondersteuning. Heroriëntering m.b.t. beroepsmatige en sociale revalidatiemaatregelen. Opbouw van ondersteunende systemen voor de integratie van blinden in reguliere scholen, wereldwijde introductie van integratieve schoolprogramma's.

(Rath, W., 1985, 33),

(Garbe 1966, 16, gewijzigd en aangevuld met de periode 1950-1975 door Rath)

Een „Geschiedenis van de opvoeding van visueel gehandicapten“ biedt Mersi, F. in:
Rath, W. en Hudelmayer, D. (red.) 1985

Bijlage C 1 c

Neem bijvoorbeeld een filmfragment uit:

Drave, W.: Welche Farbe hat das Nichts? Blinde Menschen erzählen. [Welke kleur heeft het niets? Blinden vertellen.]

Een documentaire 60 min. edition bentheim Würzburg 2001.

(www.edition-bentheim.de) ISBN 3-934471-28-5

„In de documentaire staan de herinneringen van vijf blinden centraal. De film geeft een onconventioneel kijkje in het dagelijks leven van blinden in de 20ste eeuw.

Kinderjaren, werk, gezinsproblemen, de omgang met hun handicap en de bijzondere sociale positie van blinden staan centraal. Maar ook de scharnierenmomenten van de Duitse geschiedenis worden via deze mondelinge levensherinneringen op plastische wijze gedocumenteerd. De verplichte sterilisatie van blinden in het ‚Derde Rijk‘ alsook herinneringen aan de speciaal opgerichte ‚Blinden-Hitler-Jugend, Bann B‘ behoren tot de macabere hoofdstukken van deze film.“

Bijzonder geschikte scènes zijn de verhalen van Willi Schlüter en Manfred Vogel.

„Willi Schlüter werd geboren als zoon van een landarbeider in de kleine boerderij van een grootgrondbezitter van adellijke afkomst. Op achtjarige leeftijd ging hij naar het blindeninstituut. ‚We hadden een Hitler-Jugend-kamer en droegen ook een uniform. Op de epauletten stond bij ons een ‚B‘. Ik was leider van een rot en moest commanderen: ‚De ogen recht vooruit!‘ Samen met acht andere blinden werd hij bij de oorlogsmarine opgeleid als ‚luistervink‘ en in 1940 als soldaat onder de wapenen geroepen. Later werkte hij als typist bij de overheid. (...)

Manfred Vogel ging op zevenjarige leeftijd naar het ‚Instituut voor blinden en zwakzinnigen van de deelstaat Saksen‘. Aan het eind van de oorlog in 1945 haalde de als stenotypist opgeleide Vogel tijdens de ontmanteling van zijn bedrijf zijn ‚blinden-stenomachine‘ uit de ‚schuilkelder‘ (afgekort met ‚LSR‘). De portier merkte bij de aanblik van deze scène op: ‚LSR betekent nu niet meer schuilkelder, maar: Leer snel Russisch‘. Daarna was Manfred Vogel werkzaam bij de volkspolitie [in de voormalige DDR] (afdeling recherche), en hield hij zich enige tientallen jaren onder meer bezig met het onderzoek in moordzaken; na de val van de Muur werkte Vogel nog tot 1992 bij de politie in Chemnitz.“

Bijlage C 1 d

De deelnemers krijgen informatie over de communiqués van internationale organen die de rechten van mensen met een handicap hebben geformuleerd, en die de maatschappelijke grondbeginselen vormen van het geïntegreerde onderwijs. De aan de deelnemers uitgereikte kopie bevat een overzicht van de plechtige verklaringen alsmede de verwijzingen naar internet-sites waar de teksten kunnen worden geraadpleegd. Zo kunnen de basisschoolleerkrachten desgewenst zelfstandig de teksten nalezen (bijlage C 1 e).

De voor deze module verantwoordelijke seminarleider geeft een kort overzicht van de belangrijkste aspecten van de bekendmakingen, die betrekking hebben op het geïntegreerde onderwijs (bijlage C 1 f).

Bijlage C 1 e

Internetadressen m.b.t. de maatschappelijke basisvoorwaarden voor het geïntegreerde onderwijs

- Standaardregels van de Verenigde Naties van 1993 over de gelijkstelling van mensen met een handicap
The United Nations Standard Rules on the Equalization of Opportunities for People with Disabilities (1993).
www.independentliving.org/standardrules/StandardRules.pdf
- Verdrag van de Verenigde Naties van 1989 over de rechten van het kind
The United Nations Convention on the Rights of the Child (1989)
www.unicef.org/crc/crc.htm
- Salamanca Verklaring van 1994
The UNESCO Salamanca Statement (1994)
www.unesco.org/education/educprog/sne/salamanc/index.htm
- Charter van Luxemburg van 1996
Charte de Luxembourg (1996)
www.european-agency.org

Bijlage C 1 f

De belangrijkste aspecten van internationale verklaringen

- **Standaardregels van de Verenigde Naties van 1993 betreffende het bieden van gelijke kansen aan gehandicapten**

Regel 6. Onderwijs

De staten dienen het beginsel van gelijke kansen voor gehandicapte kinderen, jongeren en volwassenen in het basis-, voortgezet en hoger onderwijs te erkennen, in geïntegreerde structuren. Zij dienen ervoor te zorgen dat het onderwijs aan gehandicapten een integrerend deel van het onderwijsstelsel vormt.

1. De algemene onderwijsautoriteiten zijn verantwoordelijk voor het onderwijs aan gehandicapten in geïntegreerde structuren. Het onderwijs aan gehandicapten dient een integrerend deel te vormen van de nationale onderwijsplanning, leerplanontwikkeling en de organisatie van scholen.
2. Onderwijs op reguliere scholen veronderstelt de verlening van tolkdiensten en andere daarvoor in aanmerking komende ondersteunende diensten. Er dient te worden gezorgd voor voldoende toegankelijkheid en ondersteunende diensten, bedoeld om te voorzien in de behoeften van mensen met diverse soorten beperkingen.
- ...
6. Om voorzieningen voor gehandicapten te treffen in het reguliere onderwijs dienen de staten:
  - ...
  - b. mogelijkheden te bieden voor flexibele lesprogramma's, aanvullingen en aanpassingen;
  - c. te zorgen voor goede leermiddelen, na- en bijscholing voor leraren en ondersteunende leerkrachten.
  - ...

[Nederlandse bron op het internet: <http://www.platformlisse.nl/standaardregels.html>]

- **Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind, resolutie 44/25 van de Algemene Vergadering van 20 november 1989**

Artikel 23

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
- ...
3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, waar mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële

middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke maatschappelijke integratie en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn culturele en intellectuele ontwikkeling.

[bronnen op het internet: <http://www.boes.org/un/dutun-b.html>
[http://www.sdnbd.org/sdi/international day/childrens day/2001](http://www.sdnbd.org/sdi/international_day/childrens_day/2001)

- **Verklaring van Salamanca van 1994**

...

2. Wij geloven en verklaren,

- dat ieder kind een fundamenteel recht heeft op onderwijs en de mogelijkheid moet krijgen een acceptabel leerniveau te bereiken en te behouden,
- dat ieder kind unieke eigenschappen, interesses, mogelijkheden en leerbehoeften heeft,
- dat de onderwijssystemen en onderwijscurricula zo moeten worden ontworpen en geïmplementeerd dat er rekening wordt gehouden met de grote diversiteit aan eigenschappen en behoeften van kinderen,
- dat kinderen met speciale onderwijskundige behoeften toegang moeten krijgen tot een instelling voor regulier onderwijs, waar men moet voorzien in een kindgerichte opvang en begeleiding,
- dat reguliere scholen met deze integrerende oriëntatie hét middel zijn om discriminatie tegen te gaan, om een gemeenschap te creëren waar iedereen welkom is, om een integrerende maatschappij op te bouwen en om onderwijs voor iedereen te bereiken; bovendien garanderen 'inclusieve' scholen effectief onderwijs voor het merendeel van alle kinderen en verhogen de efficiëntie en uiteindelijk de kosten-baten-verhouding van het gehele schoolsysteem...

[Nederlandse bron op het internet: <http://www.inclusiefonderwijs.nl>]

- **Charter van Luxemburg van 1996**

Principes

Een reguliere school biedt de gehandicapte persoon gelijke kansen en het recht op levenslange deelname aan het maatschappelijk leven, onafhankelijk van het schoolse of beroepsmatige opleidingsniveau.

Een fundamenteel principe van de reguliere school is het bieden van onderwijs aan iedereen.

...

De reguliere school moet zich aanpassen aan de persoon en niet omgekeerd. Zij plaatst de persoon in het centrum van alle schoolse onderwijsplannen, door de mogelijkheden van ieder individu en diens bijzondere behoeften te erkennen...

Strategieën

...

Goed onderwijs vereist een veelomvattende en positieve opvoedkundige aanpak, die is afgestemd op de mogelijkheden van elk individu; dit geldt in het bijzonder voor mensen met bijzondere behoeften...

Literatuurlijst

Rath, W.: Geschichte der Erziehung Blinder. In: Rath, W. und Hudelmayer, D. (red.): Handbuch der Sonderpädagogik, deel 2, Pädagogik der Blinden und Sehbehinderten, 1985, 33, ISBN 3-7864-1686-9

Aanbevolen literatuur

Degenhardt, S., Rath, W. (red.): Studententexte zur Geschichte der Behindertenpädagogik, deel 2: Blinden- und Sehbehindertenpädagogik. Neuwied, Berlin 2001. ISBN 3-472-04238-9

Drave, W.: Hier riecht's nach Mozart und nach Tosca. Blinde Menschen erzählen ihr Leben. edition bentheim, Würzburg 1996, ISBN 3-925265-61-9

Drave, W., Wißmann, K.: Der Sprung ins kalte Wasser. Integration blinder Kinder und Jugendlicher an allgemeinen Schulen. edition bentheim, Würzburg 1997, ISBN 3-925265-09-0

Aanbevelingen van de permanente conferentie van de ministers van Onderwijs en Cultuur van de deelstaten in de Bondsrepubliek Duitsland:

- Aanbevelingen van de conferentie van de ministers van Onderwijs en Cultuur m.b.t. de orthopedagogische ondersteuning in de scholen in de Bondsrepubliek Duitsland, 1994 en
- Aanbevelingen van de conferentie van de ministers van Onderwijs en Cultuur m.b.t. het speerpunt steun slechtzienden, 1998. In: Drave, W.; Rumpler, F., Wachtel, P. (red.): Empfehlungen zur sonderpädagogischen Förderung. Allgemeine Grundlagen und Förderschwerpunkte (KMK). edition bentheim Würzburg 2000. ISBN 3-934471-15-3

Meijer, C: Integration in Europe: Provision for pupils with special educational needs. Trends in 14 European countries. Middelfart, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education 1998

Mersi, F.: Geschichte der Erziehung Sehbehinderter. In: Rath, W. und Hudelmayer, D. (red.): Handbuch der Sonderpädagogik, deel 2, Pädagogik der Blinden und Sehbehinderten, 1985, 36 – 46. ISBN 3-7864-1686-9

Möckel, A.; Adam, H.; Adam, G.: Quellen zur Erziehung von Kindern mit geistiger Behinderung. Deel 2: 20. Jahrhundert. edition bentheim, Würzburg 1999. ISBN 3-925265-26-0

Rath, W.: Geschichte der Erziehung Blinder. In: Rath, W. und Hudelmayer, D. (Hrsg.): Handbuch der Sonderpädagogik, deel 2, Pädagogik der Blinden und Sehbehinderten 1985, 21 – 35. ISBN 3-7864-1686-9

Video's

Drave, W. und Schäfer, K.: Welche Farbe hat das Nichts? Blinde Menschen erzählen. Documentaire. edition bentheim Würzburg 2001. ISBN 3-934471-28-5